

Lære å lese; lese for å lære; lese for livet

Leseplan 1. – 10. trinn. Eksempel

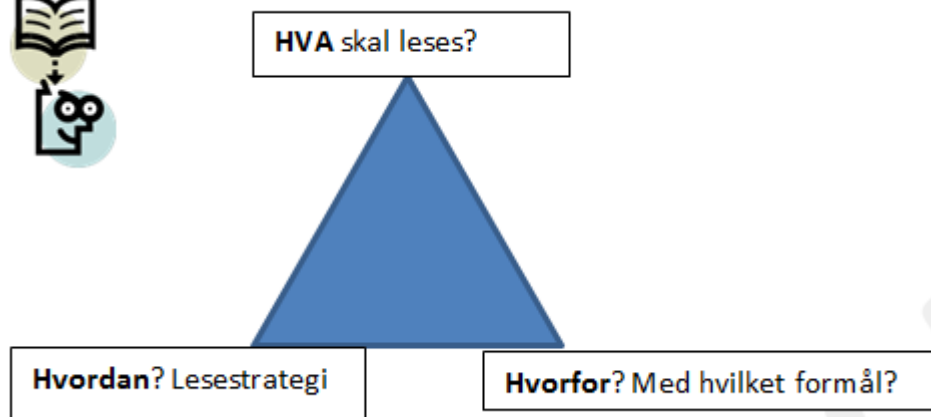

Veileder for lokalt planarbeid i lesing i trondheimsskolen.

Eksempelet kan brukes som mal eller til inspirasjon og diskusjonsgrunnlag i lokalt læreplanarbeid på skolen. Arbeidet med lesing som grunnleggende ferdighet bør gjenfinnes i de lokale planene for fag, på fagenes premisser, med tydelige mål for leseopplæringen i faget.

Innhold

LESING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET	2
1. LESING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET. Å lære å lese; å lese for å lære; å lese for livet	2
1.1. Rammeverket for grunnleggende ferdigheter i lesing.....	3
1.2. Lesing på fagenes premisser.....	4
2. TI GODE LESERÅD TIL FORELDRE	6
3. Kjennetegn på GODE LESERE.....	8
4. BEGYNNEROPPLÆRINGSPLAN. Å lære å lese	9
5. LESEPLAN 1. -4. TRINN. Å lære å lese.....	13
6. LESEPLAN 5.-7. TRINN. Lese for å lære.....	15
7. LESEPLAN 8.-10. TRINN. Lese for å lære, lese for livet.....	18
8. Lesing i lokale fagplaner	23
9. Eksempler på undervisning i lesing i fag.....	26
REFERANSELISTE.....	29
Vedlegg. Tegn på god praksis	31
Vedlegg 2. New Zealand-metoden.....	32
Vedlegg 3. Lekser.....	33
Vedlegg 4. Bøker på nynorsk med LUS-nivå.....	34

«Lesetrekanten¹»: Hva skal du lese? Hvorfor skal du lese? Hvordan skal du lese?

1. LESING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET. Å lære å lese; å lese for å lære; å lese for livet

Lesing er en grunnleggende ferdighet som i følge Kunnskapsløftet skal integreres i opplæringen i alle fag. Alle lærere er leselærere med ansvar for lesing i sine fag. Leseplanen bygger på OECDs definisjon av lesing. Den innebærer *at lesekompetanse er en persons evne til å forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i skrevne tekster, for å nå sine mål, for å utvikle sin kunnskap og sitt potensial og for å delta i samfunnet²*. Det å lese innebærer altså kognitive så vel som affektive operasjoner, det tankemessige som å tolke og forstå, finne og reflektere, så vel som det følelsesmessige som motivasjon og holdninger til lesing. Leseplanen søker å ivareta elevens helhetlige utvikling som leser – i et livslangt lesing-perspektiv.

¹ Jfr. «Skrivetrekanten», Skrivesenteret

² OECD (2009:23). Her i A. Roes oversettelse (2012: 107).

1.1. **Rammeverket for grunnleggende ferdigheter i lesing** (Udir.) gir en pekepinn på progresjon i utviklingen av leseferdighetene gjennom grunnskolen, og kan brukes i planleggingen av leseopplæringen lokalt og i samtaler med elever om leseutvikling og vurdering av lesing.

Å kunne lese som grunnleggende ferdighet					
Ferdighets-områder	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5
Forberede, utføre og bearbeide	Bruker forkunnskaper. Skaffer seg overblikk over teksten før lesing. Leser enkle tekster på papir og skjerm. Bearbeider teksten med noe hjelp.	Leser enkle tekster med flyt og utholdenhet. Finner og leser tekster på Internett. Stiller spørsmål til teksten. Kan samtale om innholdet.	Varyerer lese måte etter teksten og formålet med lesingen i fag. Leser og navigerer hensiktsmessig på Internett. Bruker oppklarende strategier. Bruker ulike metoder for å systematisere innholdet.	Bruker faglige og andre forkunnskaper aktivt. Er bevisst og kritisk ved lesing på papir og Internett. Bearbeider teksten på selvstendig måte.	Velger relevante strategier tilpasset teksten og formålet med lesingen. Er bevisst på egen lesing og reflekterer over anvendte strategier.
Finne	Finner eksplisitt uttrykt informasjon som er sentralt plassert i enkle tekster.	Kjenner igjen sentrale tekster i faget. Finner eksplisitt uttrykt informasjon i tekster med konkurrerende informasjon. Refererer til kilder.	Finner og kombinerer informasjon fra flere steder i tekster med konkurrerende informasjon. Vurderer om kildene er troverdige.	Finner implisitt informasjon i komplekse tekster. Bruker kilder på en kritisk og etterprøvable måte.	Finner detaljert og implisitt informasjon i tekster med ukjent form eller innhold.
Tolke og sammenholde	Bruker egne ord og trekker enkle slutninger ut fra informasjon i tekster.	Identifiserer hovedtemaet og forstår sammenhenger som er tydelig uttrykt i en tekst.	Forstår informasjon som er implisitt uttrykt i tekster.	Forstår tvetydigheter. Oppfatter motstridende informasjon og informasjon som står i motsetning til det forventede.	Viser helhetlig og detaljert forståelse av komplekse tekster. Kan systematisere og trekke slutninger på bakgrunn av implisitt informasjon.
Reflektere og vurdere	Kommenterer innhold i enkle tekster.	Vurderer innholdet i tekster ut fra fagkunnskap og egne erfaringer.	Gir begrunnede vurderinger av form og faglig innhold i tekster.	Analyserer og vurderer form og innhold på en kritisk måte. Sammenligner og systematiserer informasjon i ulike faglige tekster.	Vurderer komplekse tekster om ukjente emner på en kritisk måte. Trekker inn faglige og samfunnsmessige perspektiver.

1.2. Lesing på fagenes premisser. [Utdanningsdirektoratets](#) beskrivelse av aspekter ved lesing i fag

Fag	Aspekt ved lesing	Teksttyper og meningsskapende ressurser
Engelsk	Lese med flyt og forståelse, utforske, lære av, reflektere, skaffe seg innsikt.	Ulike typer engelskspråklige tekster av varierende lengde og kompleksitet.
Fremmedspråk	Forstå, utforske og reflektere	Stadig mer krevende tekster.
Kroppsøving	Hente, tolke, forstå informasjon, vurdere	Fagspesifikke tekster, kart, symboler
Kunst og håndverk	Tolke, lese og forstå	Tegn og symboler, ulike tekstuttrykk, diagrammer, visuelle representasjoner, bruksanvisninger og arkitekttegninger
Musikk	Tolke og forstå, reflektere	Musikalske uttrykk, symboler, tegn og former for notasjon. Lesing av tekster
Mat og helse	Granske, tolke, reflektere, vurdere kritisk	Faglige tekster: oppskrifter, bruksveiledninger, varemerking, reklame, informasjonsmateriell
Matematikk	Finne informasjon, forstå og bruke symbolspråk og uttrykksformer, sortere, reflektere, analysere, sammenfatte informasjon fra ulike element, vurdere form og innhold.	Tekster fra dagligliv og yrkesliv, sammensatte tekster som inneholder matematiske uttrykk, grafer, diagram, tabeller, symbol, formler, logiske resonnement.

Grunnleggende ferdigheter. Lokal læreplan i lesing

Naturfag	Forstå og bruke naturfaglige begreper, symboler, figurer, argumenter, kunne identifisere, tolke, bruke og sammenligne informasjon, kritisk vurdere troverdighet og relevans.	Sammensatte tekster i bøker, aviser, bruksanvisninger, regelverk, brosjyrer og digitale kilder.
Norsk	Få innsikt, finne informasjon, forstå, forholde seg kritisk og selvstendig til, tolke, reflektere over og vurdere.	Bredt utvalg sjangre fra nåtid og fortid på skjerm og papir
RLE	Opplive, forstå, innhente informasjon, tolke, reflektere	Fortellinger og fagstoff i tradisjonell og multimodal form
Samfunnsfag	Forstå, utforske, tolke, reflektere, søke målrettet etter informasjon, behandle, bruke informasjon, sammenligne informasjon fra ulike kilder, kritisk vurdere kilders relevans, troverdighet og formål.	Faglige tekster, visuelle framstillinger, bilder, film, tegninger, grafer, tabeller og kart.

I tillegg til nevnte aspekter ved lesing i fag, står evnen til å *engasjere* seg i lesing og *motivere* seg for lesing sentralt i leseopplæringen (jf. OECD, 2009; Afflerbach og Presley, 1995; Afflerbach, 2012; Guthrie, 2008).

Gå til de enkelte [fags læreplaner](#) for å se målene for leseopplæringen på fagenes premisser.

2. TI GODE LESERÅD TIL FORELDRE

Særlig på barnetrinnet involveres foreldre i elevens leseopplæring. Her følger noen leserråd som kan gis til foreldre i forbindelse med leseopplæringa.

Anne Håland (Lesesenteret). Rådene ble først publisert i *Stavanger Aftenblad*, 22.08.13.

1. Øv på bokstav-lyd forbindelsen

For å lære å lese må barnet være sikker på koblingen mellom bokstav og lyd. Det kan være lurt å legge inn små bokstav/lyd øvinger i hverdagen. En måte å gjøre dette på er at du skriver ned en bokstav på ryggen til barnet og barnet skal framkalle lyden. Eller barnet kan skrive på din rygg og du skal framkalle lyden. Det er dessuten utviklet egne apper som «LES» og «Ordlek». Her finnes det flere små øvinger hvor barnet nettopp får trene koplingen mellom lyd og bokstav.

2. Snakk om innholdet i teksten

Å lese er mer enn å bare avkode, også for små lesere. Derfor er det viktig å venne barnet til å reflektere og tenke over det en leser. Det gjelder både når barnet leser selv og når en voksen leser høyt for barnet.

3. Snakk om verden

Mange av de små som strever med lesing gjør det fordi ord ikke gir mening for dem. Det er for mange ord de ikke forstår. Barn får tilgang til ord gjennom språket og vet at de bruker språket til å sette ord på opplevelser, hendelser og lignende. Det er derfor viktig å snakke om livet og verden; for eksempel om jobben sin, fritidsaktiviteter, nyheter, bøker. Slik får barnet utvidet sine kunnskaper, og gjennom det også tilgang til nye ord og begrep. Bruk kunnskapen din, enten du har kunnskap om biler, politikk, eller fiskestenger, ikke tenk at det blir for vanskelig.

4. Still spørsmål som inviterer til språkbruk

I en travel hverdag er det lett å stille kontrollspørsmål som, har du hatt det fint, har du ryddet rommet, pusset tennene osv. Slike spørsmål gir lite språk, fordi de ofte kan besvares med et enkelt «ja» eller «nei». Still heller spørsmål hvor barnet må fortelle, som: Hva gjorde dere på fotballtreninga i dag? Fortell meg om bursdagsselskapet.

5. Les hele ord

Noen ganger kan det være lurt å få barnet til å lese hele ord. En begynnerleser vil stave seg gjennom ord ved å si lyd for lyd for eksempel s-o-l. Det kan være strevsomt å lese på denne måten, og vi som kan lese leser heller ikke slik. En måte å få barnet til å lese hele ord på, er å be de om å se på ordet, lese det inni seg og så si det høyt. Slike øvinger er særlig godt egnet til ord som enten går igjen mange ganger i teksten, eller på ord som vi uttaler annerledes eksempelvis «jeg» og «det».

6. Les høyt sammen med barnet

Noen ganger kan det være lurt å lese leseleksa høyt sammen med barnet. Slik får barnet en følelse av at det kan lese og du som voksen får vist hvordan lesingen skal høres ut. Det er viktig å tilpasse stemmen din slik at du leser svakere når du hører barnet greier seg mer og mer alene.

7. La barnet ditt skrive

Mange barn oppdager koblingen mellom lyd og bokstav når de skriver. Ha derfor skrivesaker lett tilgjengelig, blyanter og pinner av ulike slag og ulike typer ark. Det er fint å gjøre skrivingen meningsfull for barnet: La det for eksempel skrive «snop» på handlelisten for helgen. Ellers gir skriving på datamaskin eller nettbrett også viktig skrivetrening.

8. Les bøker for barna

Høytlesning gir mange fordeler: Det er sosialt samlende for både voksne og barn, det gir gode modeller for skriving og barn får tilgang til opplevelser som ikke er tilgjengelig uten bøker.

9. Snakk sammen om lesinga

Det kan være nytt for mange barn å sette ord på hvordan de opplevde sin egen lesing. Still spørsmål som: Hvordan var det å lese denne teksten? Var noen ord vanskelige/lette å lese? Det er også mulig å plukke ut vanskelige ord i teksten og å trene på å gjenkjenne disse ordene.

10. Les selv

Når du som voksen leser selv, er du en lesende modell for ditt barn. Det trenger ikke å være bøker, nettaviser og brosjyrer er også lesing.

3. Kjennetegn på GODE LESERE

- er trygge på egne ferdigheter
- er målrettede og oppgavebevisste
- kan trekke linjer mellom egne erfaringer/kunnskap og teksten og utnytte disse før, under og etter lesing
- er aktive og selvstendige
- leser, lytter, snakker, skriver, tenker
- er reflekterte og kritiske
- kan kontrollere egen forståelse og velger hensiktsmessige lesestrategier ut fra lesingens formål
- vurderer eget arbeid (er metakognitive)

(Afflerbach & Pressley, 1995)

4. BEGYNNEROPPLÆRINGSPLAN. Å lære å lese

LÆRE BOKSTAVER

De små bokstavene lærers parallelt med de store.

- ✗ Bokstavtype, «Sassoon Primary».
- ✗ Rekkefølge på bokstavinnlæring: s, i, l, o, r, e, m, a,
- ✗ Ønskelig at alle bokstavene blir gjennomgått før jul. Dette betyr at elevene må lære mer enn en bokstav i uka.
- ✗ Innføring av ny bokstav (lyd, navn, form).
- ✗ Hvor i munnen formes bokstaven.
- ✗ Felles tankekart – ord som begynner med bokstaven.
- ✗ Ulike språkleker (første, siste lyd...)
- ✗ Lage/forme bokstaven på ulike måter.
- ✗ Jobbe med bokstavhefte.
- ✗ Morsmål: Tenke høyt omkring latinsk alfabet og eventuelle andre skriftsystemer.

SPRÅKSTIMULERING

- ✘ Noen minutter hver dag.
- ✘ Bruk lyden, ikke bokstavnavnet.
- ✘ Arbeide med sammentrekning av lydene med bokstavbuss. Noen barn må lære hvordan vi trekker sammen lydene til ord.
- ✘ Pass på startpunktet der eleven skal begynne å skrive bokstaven.
- ✘ Lære blyantgrepet. Følg opp bruk av blyantgrep.
- ✘ Morsmål: Lære begreper på morsmål før lesing av tekster på norsk.

VEILEDET LESING

- ✘ Stasjonsundervisning etter New Zealand- metoden (vedlegg 2).
- ✘ Vi bruker begrepet stasjonsarbeid.
- ✘ Oppstart ved skolestart.

Foreldresamarbeid er viktig! Info på det første foreldremøte, i tillegg til skriftlig info med leseguide til foreldre (se s. 5).

Alle lærere observerer et trinn som arbeider med stasjonsarbeid, før egen oppstart.

Organisering:

- ✘ 1.-2.trinn: 2 dager i uka.
- ✘ 3.-4.trinn: 1 dag i uka.
- ✘ Elevene er delt i grupper på tre til fem etter lesenivå.
- ✘ Fire til seks stasjoner, cirka ti til tolv minutter arbeid på hver stasjon.
- ✘ En lærerstyrt stasjon. De andre gruppene kan ikke spørre læreren om hjelp.
- ✘ Hver gruppe har en sjef (gruppesjef), som står først i rekka og har spesielt ansvar. Gruppesjefen sitt ansvar kan f.eks. være å passe på at alle rydder og at alle står på den faste plassen sin i rekka.

Eksempler på innhold på stasjonene:

- ✘ Stasjon 1: Lese m/lærer.
- ✘ Stasjon 2: Konstruksjon, (eks. «Pluss Pluss») og pc.
- ✘ Stasjon 3: Stillelesningsstasjon/ individuelle oppgaver i plastmapper knyttet til leseboka.
- ✘ Stasjon 4: Skrivestasjon. Forslag til oppgaver: Handlelister, rimord, skrive til bilder, skrive av dikt, vitser eller gåter. Trekke ting fra tingboksen og beskrive tingen. Bokstavkort (sette sammen bokstaver til ord), trekke kort m/ord som skal skrives i skriveboka, trekke ukeord og lese høyt for gruppa, spørre hverandre om første/siste lyd, skrive brev.

Rutiner:

- ✘ Viktig med tydelig struktur. Det bør gjøres likt på trinnet.
- ✘ Vurdering for læring. Gruppeleder vurderer stasjonsarbeidet etter kriterier i kategorien «kjempeflink», «jobber med det», eller på «begynnerstadiet» etter timen.
- ✘ Strukturert forflytning mellom stasjonene: Elevene stiller opp på rekke bak gruppesjefen. Læreren klapper to ganger i hendene – elevene går til neste stasjon og starter arbeidet der.
- ✘ Klare krav til arbeidsro. Kriterier for arbeidet henger synlig i arealet. Elevene må bruke luftstemme.
- ✘ Tidlig innsats. Kursplan for elever med behov for tilrettelagt leseopplæring.

5. LESEPLAN 1. -4. TRINN. Å lære å lese.

Sider ved leseopplæringen	1. trinn	2. trinn	3. trinn	4. trinn
Veiledet lesing	<ul style="list-style-type: none"> • Stasjonsundervisning etter New Zealand-metoden. • Oppstart ved skolestart. • Ang. organisering, eksempler på innhold på stasjonene og rutiner, se s. 10 f. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stasjonsundervisning etter New Zealand-metoden. • Oppstart ved skolestart. • Ang. organisering, eksempler på innhold på stasjonene og rutiner, se s. 10 f. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stasjonsundervisning etter New Zealand-metoden • Oppstart ved skolestart • Ang. organisering, eksempler på innhold på stasjonene og rutiner, se s. 10 f. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stasjonsundervisning etter New Zealand-metoden • Oppstart ved skolestart • Ang. organisering, eksempler på innhold på stasjonene og rutiner, se s. 10 f.
Høytlesing A	Legg inn faste rutiner for høytlesing.	Legg inn faste rutiner for høytlesing.	Legg inn faste rutiner for høytlesing.	Legg inn faste rutiner for høytlesing.
Høytlesning B (Dette er bøker man skal bruke som et tema og jobbe med over en tidsperiode)	Forslag til høytlesningsbøker som knyttes tema: - <u>Gittebøkene av Pija Lindenbaum</u> - <u>Snill av Gro Dahle og Svein Nyhus</u>	Forslag til høytlesningsbøker: - <u>Flekkmonsteret bygger harefelle av Hallgeir og Vetle Opedal</u> - <u>Flugepapir av Helga Gunerius Eriksen og Gry Moursund.</u>	Forslag til høytlesningsbøker: - <u>Gull-rot! Av Kari W. Sverdrup og Jens Kristensen.</u> - <u>Veneziamysteriet av Bjørn Sortland.</u>	Forslag til høytlesningsbøker: - <u>Heksa av Atle Hansen</u>
Lese- og læringsstrategier	Tankekart, nærlesing, støtte seg til bilder og overskrifter.	Tankekart, nærlesing, støtte seg til bilder og overskrifter. VØL-skjema.	Tankekart, nærlesing, støtte seg til bilder og overskrifter, VØL-skjema begrepstre, to-kolonnenotat	Tankekart, nærlesing, støtte seg til bilder og overskrifter, VØL-skjema, begrepstre, to-kolonnenotat.
Lære høyfrekvente ord, fagord og ukjente ord som de møter i teksten	Tre høyfrekvente ord som står på ukeplanen og som blir gjennomgått av lærer i lyttekroken. Skrives på tavla og gjøres som diktat fredager. De høyfrekvente ordene brukes også i	Tre høyfrekvente ord som står på ukeplanen og som blir gjennomgått av lærer i lyttekroken. Skrives på tavla og gjøres som diktat fredager. De høyfrekvente ordene brukes også i	Fire-fem høyfrekvente ord som står på ukeplanen og som blir gjennomgått av lærer i lyttekroken. Skrives på tavla og gjøres som diktat fredager.	Fire- fem høyfrekvente ord som står på ukeplanen og som blir gjennomgått av lærer i lyttekroken. Skrives på tavla og gjøres som diktat fredager.

	lesehjul.	lesehjul.		
Presentere bøker for hverandre	Minst 1 gang i halvåret. (Bokanmeldelse)	Minst 1 gang i halvåret. (Bokanmeldelse)	Minst 1 gang i halvåret. (Bokanmeldelse)	Minst 1 gang i halvåret. (Bokanmeldelse)
Trinnet får bokpresentasjon av skolens bibliotekar (ressursavhengig)	Minst en gang i halvåret.	Minst en gang i halvåret.	Minst en gang i halvåret.	Minst en gang i halvåret.
Forfatterbesøk og bokprosjekt	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.
Lekser	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene har leselekse fire dager i uka. Leser leseboka høyt for en voksen. • Lesehjul med de høyfrekvente ordene. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene har leselekse fire dager i uka. Leser leseboka høyt for en voksen. • Lesehjul med de høyfrekvente ordene. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elevene har leselekse fire dager i uka. Leser leseboka høyt for en voksen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hver dag. Også i andre fag enn norsk. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen. • Leksetips (Vedlegg 3)
Samarbeid hjem-skole	Foreldrene får informasjon om elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. Elevene har leselogg som skal signeres av foresatte hver dag. LUS litteraturliste: Folkebiblioteket	Foreldrene får informasjon om elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. Elevene har leselogg som skal signeres av foresatte hver dag. LUS litteraturliste: Folkebiblioteket	Foreldrene får informasjon om elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. Elevene har leselogg som skal signeres av foresatte hver dag. LUS litteraturliste: Folkebiblioteket	Foreldrene får informasjon om elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. Elevene har leselogg som skal signeres av foresatte hver dag. LUS litteraturliste: Folkebiblioteket
LUS	Kartlegging av LUS – nivå to ganger i året. Repetert lesing til LUS-nivå 11-12.	Kartlegging av LUS – nivå to ganger i året. Repetert lesing til LUS-nivå 11-12.	Kartlegging av LUS – nivå to ganger i året. Repetert lesing til LUS-nivå 11-12.	Kartlegging av LUS – nivå to ganger i året. Repetert lesing til LUS-nivå 11-12.
Kartleggingsprøver	Lesing – Udir Minoritets.spr. barn med	Lesing - Udir	Lesing -Udir	

	behov for særskilt norsk (SNO) kartlegges halvårlig i norsk muntlig og skriftlig fra bhg. t.o.m. 2. klasse. Se Håndbok i spesialpedagogisk arbeid , kap . 4			
Samarbeid med barnehage	Overføringsmøte. Barnas språkutvikling som tema.			4.trinn tar imot barn fra barnehagen (innskriving). Enkle leker/ oppgaver med fokus på språklæring
Minoritetsspråklige elever, tospråklige, særskilt tilrettelegging i norsk (SNO)	Overføringsmøtet: Kommunale bhger kartlegger min.spr. skolestartere frem til 2017-barn med behov for SNO (særskilt norsk) kartlegges halvårlig i norsk (muntlig og skriftlig).			

6. LESEPLAN 5.-7. TRINN. Lese for å lære

Sider ved leseopplæringen	5.tr.	6.tr.	7.tr.
Leselekse	<ul style="list-style-type: none"> Hver dag i alle fag. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen. Ved lesing i skjønnlitterær bok bør de lese i ca. 20 min. Leksetips (vedlegg 3) 	<ul style="list-style-type: none"> Hver dag i alle fag. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen. Ved lesing i skjønnlitterær bok bør de lese i ca. 20 min. Leksetips (vedlegg 3) 	<ul style="list-style-type: none"> Hver dag i alle fag. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen. Ved lesing i skjønnlitterær bok bør de lese i ca. 20 min. Leksetips (vedlegg 3)

Lese selvvalgt litteratur på skolen (både skjønnlitteratur og faglitteratur)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum 1 time per uke. • Forslag til skjønnlitterær litteratur på bokmål tilpasset LUS-nivå: Se punkt samarbeid hjem-skole og Folkebiblioteket. Forslag til skjønnlitterære bøker på nynorsk: Vedlegg 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum 1 time per uke. • Forslag til skjønnlitterær litteratur på bokmål tilpasset LUS-nivå: Se punkt samarbeid hjem-skole og Folkebiblioteket. Forslag til skjønnlitterære bøker på nynorsk: Vedlegg 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum 1 time per uke. • Forslag til skjønnlitterær litteratur på bokmål tilpasset LUS-nivå: Se punkt samarbeid hjem-skole og Folkebiblioteket. Forslag til skjønnlitterære bøker på nynorsk: Vedlegg 4
Forfatterbesøk. Et bokprosjekt knyttes til besøket.	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.	Trinnet avtaler i samarbeid med rektor.
Høytlesning, a:	Hver uke for en voksen eller medelev. Elevene skal kunne lese med flyt, tilpasset sjangeren.	Hver uke for en voksen eller medelev. Elevene skal kunne lese med flyt, tilpasset sjangeren.	Hver uke for en voksen eller medelev. Elevene skal kunne lese med flyt, tilpasset sjangeren.
Høytlesning, b:	Lærer leser høyt for elevene fra en skjønnlitterær bok. Ca. 45 min. per uke.	Lærer leser høyt for elevene fra en skjønnlitterær bok. Ca. 45 min. per uke.	Lærer leser høyt for elevene fra en skjønnlitterær bok. Ca. 45 min. per uke.
Lese- og læringsstrategier:	<ul style="list-style-type: none"> • Nærlese, skumlese, letelese, tankekart, sammendrag, BISON-overblikk, nøkkelord, VØL-skjema. • Vite hvilke strategier de bruker før- under og etter lesing. • Elevene skal kunne velge lese måte ut fra formålet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nærlese, skumlese, letelese, tankekart, sammendrag, BISON-overblikk, nøkkelord, VØL-skjema og læresamtale. • Vite hvilke strategier de bruker før- under og etter lesing. • Elevene skal kunne velge lese måte ut fra formålet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nærlese, skumlese, letelese, tankekart, sammendrag, BISON-overblikk, nøkkelord, VØL-skjema og læresamtale. • Vite hvilke strategier de bruker før- under og etter lesing. • Elevene skal kunne velge lese måte ut fra formålet.
Samarbeid hjem-skole	<ul style="list-style-type: none"> • Leskort/leselogg brukes jevnlig eller bare i perioder. • Lesekvarten i perioder. • Informasjon på foreldremøter. • Foreldrene får informasjon om 	<ul style="list-style-type: none"> • Leskort/leselogg brukes jevnlig eller bare i perioder. • Lesekvarten i perioder. • Informasjon på foreldremøter. • Foreldrene får informasjon om 	<ul style="list-style-type: none"> • Leskort/leselogg brukes jevnlig eller bare i perioder. • Lesekvarten i perioder. • Informasjon på foreldremøter. • Foreldrene får informasjon om

	elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. LUS litteraturliste: Se Folkebiblioteket.	elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. LUS litteraturliste: Se Folkebiblioteket.	elevens LUS-kvalitet og eventuell testing. LUS litteraturliste: Se Folkebiblioteket.
Presentere bøker for medelever	Minst en gang i halvåret. (Bokanmeldelse)	Minst en gang i halvåret. (Bokanmeldelse)	Minst en gang i halvåret. (Bokanmeldelse)
Trinnet får bokpresentasjon av skolens bibliotekar	Minst en gang i halvåret.	Minst en gang i halvåret.	Minst en gang i halvåret.
Lære høyfrekvente ord, fagord og ukjente ord som de møter i teksten.	Ca. 5-10 ord hver uke. Skrives på ukeplanen.	Ca. 5-10 ord hver uke. Skrives på ukeplanen.	Ca. 8-12 ord hver uke. Skrives på ukeplanen.
Minoritetsspråklige elever, tospråklige, særskilt tilrettelegging i norsk	Ordbank. Emnehjelp med begrepsforklaring.	Ordbank. Emnehjelp med begrepsforklaring.	Ordbank. Emnehjelp med begrepsforklaring.
Lesing av multimodale tekster. IKT som støtte i leseopplæringen	DST (Digital historiefortelling)	Nettavis	Nettavis
LUS (eller Leselos)	Kartlegging to ganger per år. (Høst og vår.)	Kartlegging to ganger per år. (Høst og vår.)	Kartlegging to ganger per år. (Høst og vår.)
Kartlegging	Følge skolens program.	Følge skolens program.	Følge skolens program.
Nasjonale prøver i lesing	Tar utgangspunkt i kompetansemålene i fag der lesing er integrert.		

	<p>Grunnleggende ferdigheter i lesing omfatter tre aspekter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) finne informasjon 2) forstå og tolke 3) reflektere over og vurdere tekstens form og innhold <p>Mål: Skolens eget mål for leseopplæringen (Eks: Alle elever på minimum nivå 3 på nasjonale prøver).</p>		
<p>Samarbeid med u-skole og andre, f.eks. folkebiblioteket³</p>			<p>Samarbeid om leseopplæring med neste års 8.trinn. Hva bør vektlegges videre i lesingen?</p>

7. LESEPLAN 8.-10. TRINN. Lese for å lære, lese for livet

Sider ved leseopplæringen	8.tr.	9.tr.	10.tr.
Leselekse	<p>Ukentlig lesing i alle fag. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen, og gis med «lesebestillinger». Ved lesing av skjønnlitteratur bør elevene lese i ca. 20 min. Eleven skal ha mulighet til å velge litteratur ut fra interesser og eget nivå i leseutviklingen.</p>	<p>Ukentlig lesing i alle fag. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen, og gis med «lesebestillinger». Ved lesing av skjønnlitteratur bør elevene lese i ca. 20 min. Eleven skal ha mulighet til å velge litteratur ut fra interesser og eget nivå i leseutviklingen.</p>	<p>Ukentlig lesing i alle fag. Arbeid i tilknytning til leseleksen skal sees i sammenheng med undervisningen, og gis med «lesebestillinger». Ved lesing av skjønnlitteratur bør elevene lese i ca. 20 min. Eleven skal velge litteratur ut fra interesser og eget nivå i leseutviklingen.</p>

³ Folkebiblioteket i Trondheim merker barnebøker etter LUS-nivå.

	LEKSETIPS (vedlegg 3)	LEKSETIPS (vedlegg 3)	
Lese selvvalgt litteratur på skolen (Både skjønnlitteratur og faglitteratur)	Minimum 1 time per uke (tas fra alle fag). Forslag til skjønnlitterær litteratur på bokmål tilpasset LUS-nivå: Se punkt samarbeid hjem-skole og Folkebiblioteket .	Minimum 1 time per uke (fra alle fag) . Forslag til skjønnlitterær litteratur på bokmål tilpasset LUS-nivå: Se punkt samarbeid hjem-skole og Folkebiblioteket .	Minimum 1 time per uke (fra alle fag). Forslag til skjønnlitterær litteratur på bokmål tilpasset LUS-nivå: Se punkt samarbeid hjem-skole og Folkebiblioteket .
Høytlesning, a	Jevnlig for en voksen eller medelev i alle fag tilpasset et formål. Elevene skal kunne lese med flyt, tilpasset sjangeren. Til høytlesingen knyttes oppgaver om tekstforståelse, f.eks. finne og kombinere implisitt og eksplisitt informasjon og bruke kilder kritisk og på en etterprøvbar måte; tolke og forstå motstridene informasjon eller tvetydig informasjon, kunne veksle mellom helhets- og detaljforståelse og systematisere informasjon og trekke slutninger; begrunne vurderinger av form og faglig innhold i tekster, vurdere tekster på en kritisk måte og trekke inn faglige og samfunnsmessige perspektiver.	Jevnlig for en voksen eller medelev i alle fag tilpasset et formål. Elevene skal kunne lese med flyt, tilpasset sjangeren. Til høytlesingen knyttes oppgaver om tekstforståelse, f.eks. finne og kombinere implisitt og eksplisitt informasjon og bruke kilder kritisk og på en etterprøvbar måte; tolke og forstå motstridene informasjon eller tvetydig informasjon, kunne veksle mellom helhets- og detaljforståelse og systematisere informasjon og trekke slutninger; begrunne vurderinger av form og faglig innhold i tekster, vurdere tekster på en kritisk måte og trekke inn faglige og samfunnsmessige perspektiver.	Jevnlig for en voksen eller medelev i alle fag, tilpasset et formål. Elevene skal kunne lese med flyt, tilpasset sjangeren. Til høytlesingen knyttes oppgaver om tekstforståelse, f.eks. finne og kombinere implisitt og eksplisitt informasjon og bruke kilder kritisk og på en etterprøvbar måte; tolke og forstå motstridene informasjon eller tvetydig informasjon, kunne veksle mellom helhets- og detaljforståelse og systematisere informasjon og trekke slutninger; begrunne vurderinger av form og faglig innhold i tekster, vurdere tekster på en kritisk måte og trekke inn faglige og samfunnsmessige perspektiver.
Høytlesning, b	Lærer leser jevnlig høyt for elevene fra en skjønnlitterær bok eller en fagbok. Formålet med lesingen avklares.	Lærer leser jevnlig høyt for elevene fra en skjønnlitterær bok eller en fagbok. Formålet med lesingen avklares.	Lærer leser høyt for elevene fra en skjønnlitterær bok eller en fagbok. Formålet med lesingen avklares.

<p>Lese- og læringsstrategier</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nærlese, skumlese, letelese, tankekart, sammendrag, BISON-overblikk, nøkkelord, VØL-skjema, venndiagram , ordbank. • Lesing av multiple tekster (lese ulike kilder for å presentere et tema) og læresamtale. • Vite hvilke strategier de kan bruke før- under og etter lesing, og selv velge strategi ut fra formål. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nærlese, skumlese, letelese, tankekart, sammendrag, BISON-overblikk, nøkkelord, VØL-skjema. • Lesing av multiple tekster (lese ulike kilder for å presentere et tema) og læresamtale. • Vite hvilke strategier de kan bruke før- under og etter lesing, og selv velge strategi ut fra formål. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nærlese, skumlese, letelese, tankekart, sammendrag, BISON-overblikk, nøkkelord, VØL-skjema og læresamtale. • Lesing av multiple tekster (lese ulike kilder for å presentere et tema). • Vite hvilke strategier de kan bruke før- under og etter lesing, og selv velge strategi ut fra formål.
<p>Samarbeid hjem-skole</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lesekort/leselogg brukes jevnlig i alle fag. • Informasjon på foreldremøter om leseopplæring. • Foreldrene får informasjon om nivå på nasjonale prøver og eventuell testing, jf. LUS. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lesekort/leselogg brukes jevnlig i alle fag. • Informasjon på foreldremøter. • Foreldrene får informasjon om nivå på nasjonale prøver og eventuell testing, jf. LUS . 	<ul style="list-style-type: none"> • Lesekort/leselogg brukes jevnlig i alle fag. • Informasjon på foreldremøter. • Foreldrene får informasjon om elevens luskkvalitet og eventuell testing, jf. LUS.
<p>Presentere bøker for medelever (Knyttes til kompetansemål i fag)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Minst 1 gang i året. Bokanmeldelse eller presentasjon av fagstoff med individuelt tilpasset progresjon ut fra leseferdighet. • Forfatterbesøk. Minimum ett forfatterbesøk i løpet av u-skolen. Et leseprosjekt knyttes til besøket. Trinnet avtaler ved rektor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Minst 1 gang i året. Bokanmeldelse eller presentasjon av fagstoff ut fra individuell progresjon. • Forfatterbesøk. Minimum ett forfatterbesøk i løpet av u-skolen. Et leseprosjekt knyttes til besøket. Trinnet avtaler ved rektor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Minst 1 gang i året. • Bokanmeldelse eller presentasjon av fagstoff ut fra individuell progresjon. • Forfatterbesøk. Minimum ett forfatterbesøk i løpet av u-skolen. Et leseprosjekt knyttes til besøket. • Trinnet avtaler ved rektor.
<p>Trinnet får bokpresentasjon av skolens bibliotekar.</p>	<p>Minst 1 gang i året (ut fra skolens ressurser). Skolen har et system for</p>	<p>Minst 1 gang i året (ut fra skolens ressurser). Skolen har et system for</p>	<p>Minst 1 gang i året (ut fra skolens ressurser). Skolen har et system for</p>

Besøk på folke - og fylkesbiblioteket	presentasjon av nye bøker.	presentasjon av nye bøker.	presentasjon av nye bøker.
Lære fagord og ukjente ord som de møter i teksten	Alle fag. Noteringsstrategier f.eks. ved bruk av lesetegn (spørsmålstejn og utropstejn ved ukjente ord eller viktige og interessante ord). Kolonnenotat, ordbank. Sentrale begreper i fagene skrives på periodeplanene.	Alle fag. Noteringsstrategier f.eks. ved bruk av lesetegn (spørsmålstejn og utropstejn ved ukjente ord eller viktige og interessante ord). Kolonnenotat, ordbank. Sentrale begreper i fagene skrives på periodeplanene.	Alle fag. Noteringsstrategier f.eks. ved bruk av lesetegn (spørsmålstejn og utropstejn ved ukjente ord eller viktige og interessante ord). Kolonnenotat, ordbank. Sentrale begreper i fagene bør skrives på periodeplanene.
Minoritetsspråklige elever, tospråklige, SNO	Fokus på begrepslæring i alle fag.	Fokus på begrepslæring i alle fag.	Fokus på begrepslæring i alle fag.
Lesing av multimodale tekster. IKT som støtte i leseopplæringen	<ul style="list-style-type: none"> • Digital historiefortelling (DST) som lesestimulerende tiltak i norsk, engelsk, RLE, KuH, M&H, naturfag eller samfunnsfag. • Lage nettavis med fagovergripende tema. 	<ul style="list-style-type: none"> • Digital historiefortelling (DST) som lesestimulerende tiltak i norsk, engelsk, RLE, M&H, naturfag eller samfunnsfag. • Lage nettavis med fagovergripende tema. 	<ul style="list-style-type: none"> • Digital historiefortelling (DST) som lesestimulerende tiltak i norsk, engelsk, RLE, KuH, naturfag eller samfunnsfag. • Lage nettavis med fagovergripende tema.
LUS (eller Leselos) Kartlegging Evaluering av leseopplæring	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegging en gang pr. år (høst). Elever med et læringsutbytte mindre enn forventet tilbys kurs eller tilrettelagt opplæring, eventuelt vurderes spesialpedagogiske tiltak hvis tilretteleggingen ikke fører fram. Ses i sammenheng med eventuell kartlegging og nasjonale prøver • Følge skolens plan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegging en gang pr. år (høst). Elever med et læringsutbytte mindre enn forventet tilbys kurs eller tilrettelagt opplæring, eventuelt vurderes spesialpedagogiske tiltak hvis tilretteleggingen ikke fører fram. Ses i sammenheng med eventuell kartlegging og nasjonale prøver. • Følge skolens plan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegging en gang pr. år (høst). Elever med et læringsutbytte mindre enn forventet tilbys kurs eller tilrettelagt opplæring, eventuelt vurderes spesialpedagogiske tiltak hvis tilretteleggingen ikke fører fram. • Bruke resultater fra nasjonale prøver, eksamen, standpunkt og andre kilder til å vurdere skolens opplegg rundt leseopplæringen (lærere og elever i fellesskap).

<p>Nasjonal prøve i lesing</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tar utgangspunkt i kompetansemålene i fag der lesing er integrert. • Grunnleggende ferdigheter i lesing omfatter tre aspekter: 1) finne informasjon 2) forstå og tolke 3) reflektere over og vurdere tekstens form og innhold <p>Mål: Skolens eget mål for leseopplæringen. Eks: Alle elever på minimum nivå 3 på nasjonale prøver.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tar utgangspunkt i kompetansemålene i fag der lesing er integrert. • Grunnleggende ferdigheter i lesing omfatter tre aspekter: 1) finne informasjon 2) forstå og tolke 3) reflektere over og vurdere tekstens form og innhold <p>Mål: Skolens eget mål for leseopplæringen. Eks: «Alle elever skal ha hatt en forbedret leseutvikling siden 8.trinn».</p>	<p>Ikke på 10. trinn.</p>
<p>Samarbeid med andre, f.eks. universitet og høyskoler, barneskolen, vgs. andre u-skoler</p>	<ul style="list-style-type: none"> • UH: Nytt i leseforskningen. • Nettverk for «leselærere»⁴ i kommunen. • Besøk fra b-skole: Fokus på leseopplæringen på skolen. • Samarbeid med b-skole om leseopplæringen. Hva er gjort og hva gjøres videre? 	<ul style="list-style-type: none"> • UH: Nytt i leseforskningen. • Nettverk for «leselærere» i kommunen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeid med b-skole om leseopplæringen. Hva er gjort og hva gjøres videre? • Besøk fra b-skole: Fokus på leseopplæringen på skolen. • UH: Nytt i leseforskningen. • Nettverk for «leselærere» i kommunen.

⁴ Lærer utpekt av rektor til å bistå skoleledelsen i skolens arbeid med leseopplæring.

8. Lesing i lokale fagplaner

Leseopplæringen skal skje på fagenes premisser. Sammen med de andre grunnleggende ferdighetene må leseplanen konkretiseres i lokale fagplaner. Samlet må de lokale fagplanene vise et systematisk arbeide med lesing. Under vises et eksempel på hvordan leseplanen kan konkretiseres i fagplaner på mellomlang og lang sikt, og et eksempel på et dokument som kan brukes som støtte i planlegging på kort og mellomlang sikt.

Fag: RLE		Fagansvar: Rle-lærerne på 8./ 9. /10. trinn			
<p>Trinn: 8. høst/ vår. 9 høst/ vår. 10 høst/ vår Den lokale læreplanen for faget må:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ses i sammenheng med aktuelle trinn • sikre at vi jobber med alle kompetansemålene i faget • synliggjøre en progresjon i faget på trinnet og på tvers av trinn 					
<p>Temaer fra Generell del i LK06 og fra Prinsipper for opplæringen som bør med i planene for dette halvåret:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elevmedvirkning i planlegging og vurdering • Lese- og læringsstrategier og grunnleggende ferdigheter: BISON. VØL-skjema. Nærlesing. Notatskriving. Ordne informasjon: Tidslinje. Å lytte til framlegg. Å stille spørsmål • Øve på samhandling i planlegging og vurdering. Skape trygge vurderingssituasjoner • Synliggjøre sammenhengen mellom RLE og Generell del i læreplanen, bla. «menneskelig likeverd uansett tro, kjønn, etnisitet» tuftet på kristen-humanistiske verdier. 					
Tid	Kompetansemål	Læringsmål eller kriterier på veien mot kompetansemålet (beskrivelse av hva som kreves av et spesifikt arbeid eller en oppgave)	Grunnleggende ferdigheter i faget og arbeidsmåter: (se gruf/ arbeidsmåter over)	Underveisvurdering. Ulike vurderingsmåter	Kjennetegn på høy måloppnåelse av kompetansemål:
Aug/ sept	<ul style="list-style-type: none"> • Gjøre rede for viktige hendelser i kristendommens historie fra reformasjonen til vår tid i Norge og i verden og for 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lage en framstilling av hvordan reformasjonen artet seg i Europa og i Norge, og gjenfortelle viktige hendelser</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Lese med BISON-blikk i lærebok for å skaffe oversikt over stoffet • Velger lesestrategi etter formålet, f.eks. nærlese s.-s.? og notere stikkord om reformasjonen (lekse 	<ul style="list-style-type: none"> • Vurdering av læringspartner av gjen-fortellingen etter kriterier som elev-gruppa har diskutert • Muntlig 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Finner og systematiserer informasjon om viktige hendelser</i> • <i>Forklarer hvorfor hendelsen er viktig ut fra en kritisk</i>

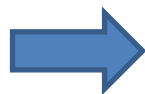
Grunnleggende ferdigheter. Lokal læreplan i lesing

	kristendommens stilling i dag		med lesebestilling) • Bruke tidslinje for å strukturere fagstoffet.	presentasjon for gruppa ut fra kriterier med karakter som settes av eleven selv	forståelse. • Gjengir hovedtrekk ved hendelsen
Okt					
Nov					
Des					

Revidere og endre undervisningspraksis med utgangspunkt i grunnleggende ferdigheter. Planleggingsskjema (fokus på lesing).

Opprinnelig aktivitet

F.eks. Les s.? til side? Gjør oppgave X, side ? i læreboka.

Den endrede aktiviteten

Hvordan kan læreren endre aktiviteten for å styrke arbeidet med grunnleggende ferdigheter? Fyll ut rubrikkene under.

Kompetansemål: Formuler en "autentisk" oppgave til målet.

Legg til forslag med *før- under- og etter-aktiviteter* i gruf som er hensiktsmessige i forhold til kompetansen som utvikles (f.eks. "gjør rede for", "drøft", "presenter"). Vurdering for læring i hele prosessen.

Ferdighet ⁵	Lese	Skrive	Muntlige ferdigheter	Digitale ferdigheter	Regne
Aktivitet før	Aktiver elevenes forkunnskaper. Avklar begreper. Elevene deltar i planleggingen av lesingen og bestemmer formålet. Modeller og la elevene ta i bruk ulike førlesingsstrategier. Kontroller elevens ståsted.				
Aktivitet under	Aktiviteter der elevene tar i bruk strategier for å kontrollere egen ordavkoding, utvikle ordforråd og leseforståelse. Gi tips om hvordan leseforståelsen kan bedres underveis.				
Aktivitet etter	Aktiviteter hvor elevene reflekterer over forståelsen av innholdet og egen lesing (metakognisjon). Dyrk fram evnen til å stille spørsmål og engasjere seg i tekstlesing, og til motivasjon for videre lesing.				

⁵ I kompetanseutviklingen i fag vil elevene utvikle flere ferdigheter samtidig, f.eks. både lese- og skriveferdigheter, muntlige og digitale ferdigheter. I dette skjemaet er fokuset på lesing. Aktiviteter før, under og etter kan også skrives inn for de andre ferdighetene.

9. Eksempler på undervisning i lesing i fag

Her følger noen eksempler på eksplisitt undervisning i lesing i ungdomsskolen. Eksempelene knyttes opp mot fag. Formålet med lesingen bestemmer lesestrategiene som det jobbes med. Hvordan det kan jobbes med motivasjon for lesing og hvordan motivasjon for lesing kan vurderes i et vurdering-for-læringsperspektiv inngår også i noen av eksemplene.

Lesesenteret har et bredt utvalg [læringsressurser](#). Flere av disse finner du igjen under fag i skjemaet nedenfor.

Lesestrategier	Generelle strategier	Før	Under	Etter
Alle fag	Vi tenker, skriver og snakker om det vi leser Mellomtrinnet Læringsstrategier i flere fag -Læringsstrategier på ungdomstrinnet			
Norsk	-Lesing i norsk -Argumenterende tekster -Klasseavis -Digital historiefortelling (DST) -Leselyst -Lesestimulering -Lesing og skriving -Mengdelesing, lesestrategier og muntlig formidling -Førlesing og motivasjon -Lesestimulering -Lese og skrive novelle	-Rollekort	-Rollekort	-Rollekort

Grunnleggende ferdigheter. Lokal læreplan i lesing

	-Rollekort			
Engelsk og fremmedspråk	-Læringsstrategier - Digital historiefortelling -Førlesing og motivasjon -Leselyst	-Førlesing -Leselyst	-Klasseavis	-Klasseavis
Matematikk	-Lesing i matematikk -Læringsstrategier	-Lesing av sammensatte tekster i matematikk -Læringsstrategier	-Lesing av sammensatte tekster i matematikk -Læringsstrategier	-Læringsstrategier
Samfunnsfag	- Digital historiefortelling -Argumenterende tekster -Lesing i historie -Lesing i samfunnsfag -Argumenterende tekster -Læringsstrategier -Gutten med den stripete pyjamasen (2. Verdenskrig) -Lesing i historie -Lesing i historie II -Geografi med lesestrategier -Erosjon (geografi) -Lese og lære i samfunnsfag			
RLE (KRLE)	- Digital historiefortelling -Lesing i RLE -Argumenterende tekster -Læringsstrategier -Førlesing og motivasjon -Fagbegreper			
Naturfag	-Argumenterende tekster	-Førlesing og motivasjon		

Grunnleggende ferdigheter. Lokal læreplan i lesing

KuH	- Digital historiefortelling	- Førlesing og motivasjon		
Mat og helse	- Lesing i mat og helse - Læringsstrategier - Å lese oppskrifter - Lesing i de praktiske og estetiske fagene			
KRØ	- Læringsstrategier - Lesing i de praktiske og estetiske fagene			
Musikk	- Læringsstrategier - Lesing i de praktiske og estetiske fagene			
Valgfag	Klasseavis - Digital historiefortelling (DST) - Læringsstrategier - Lesing i forskning i praksis			
Tilrettelagt lesing	- Tilrettelagt lesing - Lese fagtekst med minoritetsspråklige			

REFERANSELISTE:

- Afflerbach & Pressley. (1995). *Verbal Protocols of Reading*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Afflerbach, P. (2012). *Understanding and using Reading Assessment*. K-12.(2nd ed.). New Ark: International Reading Association.
- Allard, B., Rudqvist, M., Sundblad, B. (2009). *Den nye LUS boken. En bok om leseutvikling*. (3. utg). Oslo: Cappelen.
- Bjorvand, A-M og Tønnessen, E. S. (red.). (2012). *Den andre leseopplæringa. Utvikling av lesekompetanse hos barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fost, J. (2010). *Kvalitet i leseopplæringen. Erfaringer med oppstart av språk- og leseveiledning*. Oslo: Cappelen.
- Frost, J. (red.) (2009). *Språk- og leseveiledning –i teori og praksis*. Oslo: Cappelen.
- Guthrie, J.T. (ed). (2008). *Engaging Adolescents in Reading*. Thousands Oaks: Corwin Press.
- Hattie, J. (2013). *Synlig læring*. Oslo: Cappelen Dam Akademisk. (Særlig kap. 8 er interessant for leseplanarbeidet.)
- Hjellup, L. H. (2014). *Helhetlig leseopplæring. Lese glede og tidlig innsats*. Oslo: Pedlex.
- Klæboe, G., og Sjøhelle, D.K. (2013). *Veiledet lesing og skriving i begynneropplæringen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Kverndokken, K. (2012). *101 måter å lese leseleksa på - om lesing, lesebestillinger og tekstvalg*. Bergen: Fagbokforlaget.
- OECD.(2009). [Reading Literacy: a framework for PISA 2009](#). Paris: OECD papers.
- Roe, A. (2012). «Ungdom og lesing – hva forteller nasjonale og internasjonale leseprøver?» i: Bjorvand og Tønnessen (red). (2012). *Den andre leseopplæringa* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skovholt, K. (red). (2014). *Innføring i grunnleggende ferdigheter. Praktisk arbeid på fagenes premisser*. Oslo: Cappelen. Særlig kapittel 1 og tekstdelene om muntlige ferdigheter, lesing og skriving under hvert av kapitlene.

Aktuelle nettsteder:

Lesesenteret.no

Lesesenteret. [Leselos](#). Digital versjon. Kartleggingsverktøy

[Læreplanverket for kunnskapsløftet.\(2006\). Oslo: Kunnskapsdepartementet.](#)

Oslo kommune. [LUS-håndboken](#). Om LeseUtviklingsSkjema

Skrivesenteret.no

[Trondheim folkebibliotek](#) (Har et stort utvalg bøker med påført LUS-nivå. LUS-nivå ligger inne i søkefunksjonen på hjemmesiden til Tfb.)

Trondheim kommune. [Bedre språk](#) (metodeverktøy + overgang skole og barnehage)

Udir.no (u.å.). [Grunnleggende ferdigheter](#)

Udir.no (u.å.). [Læreplaner](#). Kunnskapsløftet.

Udir.no (u.å.). [Felles nasjonalt tilsyn 2014-2017. Veiledningsmateriell](#)

Udir.no (u.å.). [Veiledning i lokalt læreplanarbeid](#) m / Vedlegg 2 til Veiledning i lokalt læreplanarbeid, [«Refleksjonsspørsmål til skolens arbeide med LK06 som helhet»](#)

Udir.no (u.å.). [Språk i barnehagen – mye mer enn prat](#)

Udir.no. (2012). [Rammeverk for grunnleggende ferdigheter](#). Rammeverket er utviklet for nasjonale læreplangrupper, men her finnes selvsagt nyttig stoff for lokal planlegging også. Tips og råd om progresjon og forventet nivå i leseutviklingen.

En reviderte «Veileder» til vurderingsarbeid finnes på Trondheim kommunes [hjemmeside](#) og på It's Learning, Lærer i TK, Vurdering for læring. Veilederen er blitt til i Vurdering for læring-nettverkene i Trondheim, og kan være nyttig i det lokale læreplanarbeidet.

Vedlegg. Tegn på god praksis

Framhever lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag	<ul style="list-style-type: none"> • Leseplanen oppfattes som en plan for alle fag i kollegiet • Viser tydelig at lesing ved skolen foregår på fagenes premisser
Brukervennlighet	<ul style="list-style-type: none"> • Leseplanen oppfattes som informativ og nyttig i planleggingen av leseopplæring i de enkelte fag – av alle lærere • Tiltak for å utvikle leseferdighetene til elevene, f.eks. tidlig innsats, kommer tydelig fram i planen
Kollegiet slutter opp om leseplanen	<ul style="list-style-type: none"> • Endringsarbeidet er en prosess hele kollegiet tar del i, og hele kollegiet deltar i revisjonsarbeidet • Alle lærere bruker leseplanen aktivt og følger opp tiltak i forhold til lesing i sine fag, f.eks. gjennom en progresjonsplan for lese- og læringsstrategier og lesing av digitale, sammensatte tekster i ulike fag. • Skolen har rutiner for å fange opp elever med svak leseutvikling og hvordan tiltak kan settes inn
Oppdatert i forhold til lover og regler, læreplaner, lokale forhold, f.eks. elevgrunnlaget, vurdering og leseforskning	<ul style="list-style-type: none"> • Planen revideres jevnlig og gjennomgås minst en gang pr. år. Er planen valid (gyldig) i forhold til læreplaner, lover og forskrifter? • En «leselærer⁶» har hovedansvar for å følge opp eventuelle endringer i lover og regler • Sier noe om samarbeid med andre institusjoner, f.eks. barnehager, ungdomsskoler og UH-miljø • Sier noe om systematikk i vurdering av elevens leseferdigheter og hvordan vurdering kan bidra til å utvikle elevenes leseferdigheter. For eksempel bruk av kartleggingsprøver, nasjonale prøver eller læreres egne observasjoner og kartlegginger (LUS eventuelt Leselos). Viser til mange kilder for vurdering av elevenes utvikling som lesere.

⁶ Lærer som bistår ledelsen ved skolen i tilretteleggingen og oppfølgingen av leseopplæringen

Vedlegg 2

«New Zealand-metoden»

Begrepet veiledet lesing kommer fra en metode for veiledet leseopplæring, *guided reading*, som ble utviklet i New Zealand. Det ble derfor kalt «New Zealand-metoden»

- Det må være et innhold som betyr noe for eleven.
- Lesing og skriving henger sammen.
- Lese- og skriveopplæringen må føles nyttig for eleven.
- Lesing og skriving er viktige redskaper i all innlæring.
- Den beste lese- og skriveopplæringen gjør bruk av flere metoder.

(Learning Media 1996/2003 referert i Klæboe og Sjøhelle (2013, s. 13))

Vedlegg 3.

Lekser. Skole-hjemsamarbeidet

«Lekser» er: *emner fra barnets skolegang som det forventes at barnet arbeider med utenfor skoletid* (Sørensen i: Frost, 2009: 89).

Hvordan kan foreldre hjelpe barna sine med lekser? Leksehjelp hjemme krever veiledning fra skolen. En kan skille mellom lekser som *prosess* og *produkt*:

- *Prosess*. Leksene fungerer som et ledd i *utviklingen* av noe – en ferdighet, kunnskaper, en kompetanse, f.eks. lesekompetanse.
- *Produkt*: Leksene fungerer som arena for *ferdigstillelse* av noe som skal ende opp som et ferdig produkt' f.eks. en skriftlig innlevering eller en framføring.

Foreldre bistår altså, alt etter oppgavetype, som «produktgjelpere» eller «prosessgjelpere».

Foreldrerollen skal være noe annet en lærerrollen: foreldre *støtter*, gir hjelp eller *viser eksempler* på hvordan noe kan løses, men skal ikke drive undervisning i vanlig forstand. Positivt fokus er viktig, ikke «skoledrift».

- «Veiledning under leksehjelp skal gis slik at feil unngås» (på den måten unngås stress) (ibid., 93)
- La barnet be om hjelpen. Ikke stil spørsmål som «rett-galt-alternativer», og ikke for mange spørsmål. Bruk pausen som betenkningstid for barnet, men si hva som er riktig *før* barnet selv kommer med svar hvis det er tydelig at barnet må gjette svaret. Bygging av motivasjon og selvtillit hos det lærende barnet er sentralt.
- Begrens antall spørsmål i veiledning og hjelp. Bruk takt ved spørsmålsstilling når en hjelper barn med skolefaglige problemer.

Se ellers Anne Hålands «Ti gode leseråd til foreldre», s. 6 over.

Vedlegg 4

Tips til bøker på nynorsk (fra Trondheim Folkebibliotek)

Svarte-Mathilda av Tor Arve Røssland. Tre bøker i serien. Spøkelseshistorier.
LUS=18

Villheks av Lene Kaaberbøl. Serie. Fantasybøker. Disse finnes både på nynorsk og bokmål.
LUS=18

Heste-jenta Elise av Anne Viken. Serie. Spenning.
LUS=18

Alle mann i forsvar og *Birk og Barcelona-gjengen* av Atle Berge. Lettlest-serie om fotball.
LUS=13

For de eldste: Bente Bratlund sine lettlestbøker om Bebe.
LUS=15

EKSEMPEL